

Lagrådsremiss

Några ändringar i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret

---

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 10 juli 2014

Karin Enström

Maria Hedegård
(Försvarsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen gör regeringen bedömningen att regelverket som avser disciplinansvar för personalen inom Försvarsmakten och i övrigt inom totalförsvaret i grunden bör bestå oförändrat.

Regeringen lämnar dock ett antal förslag på ändringar i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m., förkortad LDT. Det föreslås att disciplinpåföljden extratjänst avskaffas. Den nu obligatoriska skyldigheten att besluta om disciplinpåföljd i de fall av disciplinförseelser som inte bedöms som ringa föreslås bli ersatt med en bestämmelse enligt vilken det överläts till myndigheten att avgöra när en disciplinpåföljd ska beslutas. Vidare föreslås en avgränsning av LDT:s tillämpningsområde gentemot högskolans disciplinregler när det gäller officersaspiranter vid Försvarshögskolan. Dessutom föreslås vissa förtydliganden och språkliga ändringar.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2015.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.	4
3	Ärendet och dess beredning	7
4	Gällande rätt om disciplinansvar för personalen inom totalförsvaret	7
4.1	Inledning	7
4.2	Försvarsmaktens personal	8
4.3	Lagen (1994:260) om offentlig anställning	9
4.4	Lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.	10
4.5	Straffrättsliga bestämmelser	12
5	Disciplinansvarssystemets uppbyggnad	13
6	Åläggande av disciplinpåföljd	17
7	Disciplinpåföljden extratjänst	18
8	Officersaspiranter vid Förvarshögskolan	20
9	Beslutsfattare i Försvarsmakten	22
10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	23
11	Ekonomiska konsekvenser av förslagen	23
12	Författningskommentar	24
	Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Disciplinansvar i ett reformerat försvar (SOU 2013:36)	26
	Bilaga 2 Betänkandets lagförslag	27
	Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna	30

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.¹

dels att 12, 15, 36, 38, 39 och 49 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1, 3, 8, 10, 20, 34 och 35 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,
2. *dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten eller i övrigt genomgår militär utbildning inom myndigheten,*
2. *dem som utan att vara anställda genomgår militär utbildning vid Försvarsmakten,*
3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
5. dem som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

För dem som genomgår militär utbildning vid Försvarsmakten som en del av en högskoleutbildning gäller inte lagens bestämmelser om disciplinansvar för förseelser mot vilka högskolan får vidta disciplinära åtgärder.

3 §

Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana *utomordentliga* förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får

Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana *extraordinära* förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får

¹ Senaste lydelse av

15 § 2002:277

36 § 2002:277

38 § 2002:277

39 § 2002:277

49 § 2007:1259.

² Senaste lydelse 2010:453.

regeringen föreskriva att 2 § *skall* tillämpas.

regeringen föreskriva att 2 § *ska* tillämpas.

8 §

En disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt *skall* iaktta i tjänsten *skall* åläggas disciplinpåföljd för disciplinförseelse. I ringa fall *skall* någon påföljd dock inte åläggas.

En disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt *ska* iaktta i tjänsten *får* åläggas disciplinpåföljd för disciplinförseelse. I ringa fall *ska* någon påföljd dock inte åläggas.

10 §³

Disciplinpåföljderna är varning, *extratjänst* och löneavdrag.

Vid val av påföljd är varning att anse som en lindrigare påföljd än *extratjänst* och löneavdrag. Särskilt avseende *skall* fästas vid omständigheter som talar för att påföljden kan stanna vid varning.

Disciplinpåföljderna är varning och löneavdrag.

Vid val av påföljd är varning att anse som en lindrigare påföljd än löneavdrag. Särskilt avseende *ska* fästas vid omständigheter som talar för att påföljden kan stanna vid varning.

20 §

I Försvarsmakten *skall* ärenden som avses i 19 § prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommandörs tjänstegrad. Försvarsmakten får dock besluta, att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtnants eller kommandörkaptens tjänstegrad får pröva ärendena.

I Försvarsmakten *ska* ärenden som avses i 19 § prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommandörs tjänstegrad. Försvarsmakten får dock besluta att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtnants eller kommandörkaptens tjänstegrad får pröva ärendena.

Ärenden som rör dem som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats får även prövas av chefen för den taktiska staben eller chefen för kontingenten, om han eller hon har lägst överstelöjtnants eller kommandörkaptens tjänstegrad.

³ Senaste lydelse 2002:277.

Beslut om disciplinpåföljd
skall verkställas snarast möjligt
efter det att beslutet har *vunnit*
laga kraft.

*I beslut om extratjänst får det
bestämmas att beslutet skall
verkställas trots att det inte vunnit
laga kraft, om den
disciplinansvarige samtycker till
detta eller det behövs av hänsyn
till ordningen inom den
verksamhet där disciplin-
förelsen har begåtts.*

34 §⁴

Beslut om disciplinpåföljd *ska*
verkställas snarast möjligt efter
det att beslutet har *fått* laga kraft.

*Extratjänst får inte verkställas
på tjänstefria dagar.*
Löneavdrag får verkställas med
högst en fjärdedel av
dagersättning eller motsvarande
ersättning vid varje
utbetalningstillfälle.

35 §⁵

Löneavdrag får verkställas med
högst en fjärdedel av
dagersättningen eller motsvarande
ersättning vid varje
utbetalningstillfälle.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015.
  2. Extratjänst som beslutats före ikraftträdandet ska räknas om till löneavdrag i den del som extratjänsten inte verkställts före ikraftträdandet. Vid omräkningen ska två timmars extratjänst motsvara en dags löneavdrag.

⁴ Senaste lydelse 2002:277. Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

⁵ Senaste lydelse 2002:277. Ändringen innebär bl.a. att första stycket tas bort.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 3 maj 2012 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över det disciplinansvarssystem som gäller för Försvarmakten och vissa delar av totalförsvaret. Utredningen, som tog namnet Disciplinansvarsutredningen, presenterade i maj 2013 betänkandet Disciplinansvar i ett reformerat försvar (SOU 2013:36). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Utredningens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Utredningens betänkande har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Förvarsdepartementet (dnr Fö2013/1122/RS).

4 Gällande rätt om disciplinansvar för personalen inom totalförsvaret

4.1 Inledning

Totalförsvaret är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig och utgör i krigstid all samhällsverksamhet som då ska bedrivas (1 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap). Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

Det militära försvaret är en uppgift för Försvarmakten. För Försvarmaktens personal är två olika disciplinansvarssystem tillämpliga: lagen (1994:260) om offentlig anställning, förkortad LOA, och lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m., förkortad LDT. LOA är tillämplig på den personal som är anställd hos myndigheten. LDT tillämpas dock på anställd personal i krigstid och under internationella militära insatser. Vidare gäller LDT, oavsett om det är fredstid eller krigstid, för Försvarmaktens icke anställda personal.

LDT gäller även för annan personal inom totalförsvaret än Försvarmaktens, t.ex. de som är civilpliktiga vid någon annan myndighet enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarets plikt.

Vid sidan av reglerna om disciplinansvar enligt LOA och LDT finns även vissa straffrättsliga bestämmelser om ansvar för olika kategorier av totalförsvarets personal.

I detta avsnitt redogörs närmare för personalkategorierna inom Försvarmakten och den ovan nämnda lagstiftningen.

För en redogörelse av tidigare gällande lagstiftning, framväxten av de nuvarande disciplinansvarsreglerna och det svenska totalförsvaret hänvisas till betänkandet Disciplinansvar i ett reformerat försvar, avsnitt 3.

4.2 Försvarsmaktens personal

I och med riksdagens beslut med anledning av propositionen Modern personalförsörjning för ett användbart försvar (prop. 2009/10:160, bet. 2009/10:FöU8, rskr. 2009/10:269) övergick Sverige till ett system där försvarets personalförsörjning i första hand vilar på frivillighet och inte längre huvudsakligen på totalförsvarsplikt. Totalförsvarsplikten har inte upphört men skyldigheten att genomgå mönstring och att fullgöra värnplikt eller civilplikt kräver att regeringen med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap först har beslutat om detta.

Vilka kategorier av militär personal som ingår i Försvarsmakten följer av 2 kap. 2 § förordningen (1996:927) med bestämmelser för Försvarsmaktens personal.

I den anställda militära personalen ingår personalgrupperna yrkesofficerare och reservofficerare samt de nya kategorier som tillkom med det nya personalförsörjningssystemet: gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS). En ytterligare kategori anställd militär personal utgörs av de anställda som tjänstgör i internationella militära insatser.

Till Försvarsmaktens personal hör vidare flera kategorier av militär personal som inte är anställda: rekryter, officersaspiranter, totalförsvarspliktiga, hemvärnsmän, krigsfrivillig personal, frivillig personal och tjänstepliktig personal.

Med rekryt avses den som har antagits till eller genomgår grundläggande militär utbildning (GMU) eller kompletterande militär utbildning (KMU). Den som har genomgått GMU är behörig att söka anställning inom Försvarsmakten som GSS och att ansöka om antagning som hemvärnsmän. KMU är en förberedande officerskurs och utgör steget mellan den grundläggande militära utbildningen och officersutbildningarna.

Officersaspirant är den som är antagen till eller genomgår grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten eller officersprogrammet vid Försvarshögskolan.

I Försvarsmaktens personal ingår även totalförsvarspliktiga som enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt har skrivits in eller krigsplacerats för tjänstgöring i Försvarsmakten och som inte tillhör någon av de ovan nämnda personalkategorierna. Som angetts ovan gäller skyldigheten att tjänstgöra som värnpliktig endast om regeringen med hänsyn till försvarsberedskapen beslutar det. Regeringen har inte fattat något sådant beslut och följaktligen tjänstgör för närvarande ingen som värnpliktig inom Försvarsmakten.

Hemvärdet har till uppgift att skydda skyddsobjekt och i övrigt stödja Försvarsmaktens operativa insatsförband och delta i annan verksamhet där Försvarsmakten medverkar. Hemvärdet består av personer som ingått avtal med Försvarsmakten om tjänstgöring som hemvärnsmän. Hemvärdets personal består även av personal med avtal för tjänstgöring enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet samt av anställda vid Försvarsmakten som är krigsplacerade i hemvärdet.

Till Försvarsmaktens personal hör även krigsfrivillig personal, som antagits med stöd av särskilda föreskrifter, och frivillig personal som ingått avtal med Försvarsmakten enligt 4 § förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. I kategorin tjänstepliktig personal ingår

personal som antingen såsom civila tjänstemän vid Försvarsmakten eller annars, utan att tillhöra någon av de ovan nämnda personalkategorierna, har tagits i anspråk för tjänstgöring i Försvarsmaktens krigsorganisation.

Den civila personalen utgörs av civilanställda som har sin befattning i Försvarsmaktens basorganisation.

För en närmare redogörelse för Försvarsmaktens personal hänvisas till betänkandet, avsnitt 3.8.

4.3 Lagen (1994:260) om offentlig anställning

Anställd militär personal inom Försvarsmakten, med undantag för de som tjänstgör utomlands i en internationell militär insats, omfattas i fredstid av de disciplinära reglerna i LOA. Det rör sig om såväl officerare som gruppbefäl, soldater och sjömän.

Bestämmelser om disciplinansvar finns i 14–21 §§ LOA. Ytterligare bestämmelser finns i anställningsförordningen (1994:373). Disciplinansvaret aktualiseras i fall då en arbetstagare uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen, och felet med hänsyn till samtliga omständigheter inte är ringa. Det disciplinrättsliga ansvaret avser inte förseelser som har lett till åtal eller måste anmälas till åtal av myndigheten.

De fel som kan föranleda disciplinpåföljd kallas tjänsteförseelse. Påföljden för tjänsteförseelse är varning eller löneavdrag. Disciplinpåföljd får inte meddelas en arbetstagare för att han eller hon har deltagit i en strejk eller i en därmed jämförlig stridsåtgärd.

Frågor om disciplinpåföljd prövas av arbetsgivaren, i regel den myndighet hos vilken arbetstagaren är anställd. I myndighetsförordningen (2007:515) finns bestämmelser om hur en myndighet ska vara sammansatt när den fattar beslut i frågor om disciplinansvar m.m. Om regeringen har bestämt att det ska finnas en personalansvarsnämnd vid myndigheten, ska nämnden bl.a. pröva frågor om disciplinansvar. Myndighetschefen ska vara ordförande i personalansvarsnämnden. Nämnden ska i övrigt bestå av personalföreträdare och de ledamöter som myndigheten utser. Försvarsmakten har enligt förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten en personalansvarsnämnd, förkortad FPAN, som beslutar om disciplinansvar enligt LOA för de anställda som inte är anställda genom beslut av regeringen.

Om en arbetstagare vill söka ändring i ett beslut om disciplinpåföljd, ska talan väckas i domstol inom tre veckor från den dag han eller hon fick del av beslutet. Ett sådant mål handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, vilket bl.a. innebär att talan antingen ska väckas vid tingsrätt eller i Arbetsdomstolen. Ett avgörande av tingsrätten får överklagas till Arbetsdomstolen. Arbetsdomstolens avgörande kan inte överklagas.

4.4 Lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

LDT gäller enligt 1 § för följande: totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten eller i övrigt genomgår militär utbildning inom myndigheten (däribland officersaspiranter och rekryter), hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga, dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga och dem som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

Om Sverige är i krig gäller lagen enligt 2 § även för följande: alla som, utöver de som sägs i 1 §, är tjänstgöringsskyldiga i Försvarsmakten, polismän som utan att vara tjänstgöringsskyldiga i Försvarsmakten är skyldiga att delta i Sveriges försvar, skyddsvakter som förordnats med stöd av skyddslagen (2010:305), alla som annars vistas vid avdelningar av Försvarsmakten, när avdelningarna är i fält eller verkar under liknande förhållanden, och medlemmar av den organiserade motståndsrörelsen.

Enligt 5 § gäller lagen också för krigsfångar, krigsinternerade samt vissa personer som vistas bland dem.

Den som lagen gäller för benämns disciplinansvarig. En disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt ska iaktta i tjänsten ska enligt 8 § åläggas disciplinpåföljd för disciplinförseelse. I ringa fall ska någon påföljd inte åläggas.

Disciplinpåföljderna är enligt 10 § varning, extratjänst och löneavdrag. Vid val av påföljd är varning att anse som en lindrigare påföljd än extratjänst och löneavdrag. Varning innebär enligt 11 § att den felande erinras om att han eller hon för framtiden ska iaktta sina skyldigheter i tjänsten. Extratjänst innebär enligt 12 § att den felande vid högst fem tillfällen utöver den vanliga tjänsten ska utföra handräckning eller någon annan särskild uppgift. Löneavdrag får enligt 13 § bestämmas för högst trettio dagar och innebär avdrag på dagarsättning eller motsvarande ersättning.

Av 16 § framgår att om en disciplinansvarig kan antas ha begått en disciplinförseelse och han eller hon genom sitt förfarande skäligen kan misstänkas även ha gjort sig skyldig till brott, ska han eller hon anmälas till åtal för brottet. Undantag gäller för brott för vilka inte svårare straff än böter föreskrivs och för vissa andra i lagen uppräknade brott.

Enligt 20 § ska disciplinärenden i Försvarsmakten prövas av chefen för det förband eller den enhet där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. Viss delegering till annan chef kan göras av Försvarsmakten. I förordningen (2010:651) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser finns ytterligare bestämmelser om vem som beslutar i frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan vid en internationell militär insats. Där anges att sådana frågor får avgöras av chefen för taktisk stab eller chefen för en kontingent i en internationell

militär insats, om han eller hon har lägst överstelöjtnants eller kommandörkapstens tjänstegrad.

Ärenden som ska prövas av andra myndigheter än Försvarmakten, av kommuner eller av landsting där den disciplinansvarige tjänstgör eller har tjänstgjort prövas av chefen för den organisatoriska enhet där den disciplinansvarige tjänstgör eller har tjänstgjort eller av någon annan högre chef (22 §).

I fråga om en disciplinansvarig som tjänstgör eller har tjänstgjort hos ett bolag, en förening eller andra enskilda prövas frågor om disciplinansvar av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (19 § i lagen och 2 kap. 1 § förordningen (1995:241) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.).

För att biträda de myndigheter, kommuner eller landsting som har att handlägga disciplinärenden ska det enligt 23 § finnas auditörer. Dessa ska vara jurister och förordnas av Försvarmakten eller av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Auditören har också till uppgift att generellt utöva tillsyn över handläggningen av disciplinärenden, lämna råd i verkställighetsfrågor och medverka i utbildning och information om tillämpningen av LDT. Innan en disciplinpåföljd beslutas eller en åtalsanmälan görs ska enligt 24 § yttrande inhämtas från auditören. Det behövs dock inte om förseelsen inte kan antas utgöra brott, förseelsen har erkänts, förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning, och den disciplinansvarige inte begär att yttrande ska inhämtas i ärendet. Auditören är medansvarig för de beslut som fattas på hans eller hennes tillstyrkan.

Disciplinärenden ska enligt 25 § handläggas skyndsamt. Muntligt förhör ska enligt 26 § hållas med den disciplinansvarige. Enligt 31 § ska den disciplinansvarige underrättas om beslut om disciplinpåföljd.

Beslut om disciplinpåföljd ska enligt 34 § verkställas snarast möjligt efter det att beslutet har vunnit laga kraft. Ett beslut om extratjänst kan dock i vissa fall få verkställas trots att det inte vunnit laga kraft.

Lagen innehåller också bestämmelser om tvångsmedel. Den som enligt särskilda föreskrifter är förman i Försvarmakten får enligt 41 § omhänderta en disciplinansvarig som tjänstgör i Försvarmakten, om denne inom ett område eller utrymme som används av Försvarmakten eller klädd i uniform på allmän plats anträffas så berusad att han eller hon inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller någon annan, eller uppträder så att han eller hon stör den allmänna ordningen eller ordningen inom Försvarmakten eller utgör en fara för disciplinen. Alkoholdrycker eller andra berusningsmedel som påträffas hos den som har omhändertagits på grund av berusning ska enligt 46 § tas ifrån honom eller henne. Enligt 47 § kan en disciplinansvarig som tjänstgör i Försvarmakten underkastas kroppsvisitation om det finns anledning att anta att han eller hon olovligen bär på sig föremål som tillhör Försvarmakten eller som den disciplinansvarige annars inte får inneha.

Ett beslut av en kompanichef eller motsvarande kan omprövas av den chef som delegerat beslutanderätten till kompanichefen, dvs. som regel förbandschefen (48 §). En förbandschefs beslut kan enligt 50 § överklagas till tingsrätt. Motsvarande gäller beslut i disciplinärenden som tagits av någon annan myndighet än Försvarmakten eller av en kommun

eller ett landsting. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden och vid handläggningen av ärendet består tingsrätten av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får tingsrätten dock bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Hovrättens beslut får inte överklagas.

LDT innehåller även bestämmelser om handläggning av ersättningsärenden. En disciplinansvarig som skadar eller förlorar materiel som utlämnats till honom eller henne för personligt bruk kan enligt 58 § bli ersättningsskyldig. Ersättningsärendena är skilda från disciplinärendena men reglerna för handläggningen, möjligheterna att överklaga m.m. är i princip desamma (58–63 §§).

Bestämmelser om förfarandet i disciplinärenden finns även i förordningen (1995:241) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. Förordningen innehåller närmare bestämmelser om bl.a. auditörer, handläggningen av disciplinärenden, verkställighetsåtgärder, tvångsmedel, överklagande av beslut om disciplinpåföljd och ersättningsärenden.

4.5 Straffrättsliga bestämmelser

I 21 kap. brottsbalken, vilket är tillämpligt när riket befinner sig i krig eller då regeringen med anledning av utomordentliga förhållanden föreskrivit att kapitlet ska tillämpas, finns bestämmelser om brott av krigsmän. Med krigsmän avses alla som är tjänstgöringsskyldiga vid Försvarsmakten samt vissa ytterligare personalgrupper (motsvarande 2 § 2–5 LDT). Följande gärningar straffbeläggs: lydnadsbrott, grovt lydnadsbrott, rymning, våld eller hot mot förman, samröre med fienden, undergrävande av stridsviljan, försummande av krigsförberedelse, obehörig kapitulation, stridsförsumlighet och tjänstebrott. Vissa gärningar som i fred endast skulle föranleda en disciplinär åtgärd, kan i krig bli betraktade som brott enligt 21 kap. brottsbalken. I 5 § anges t.ex. att den krigsman som underlåter att lyda en förmans order eller otillbörligen dröjer med att fullgöra ordern ska dömas för lydnadsbrott till böter eller fängelse i högst två år (LDT ger dock utrymme för disciplinära åtgärder i stället för anmälan till åtal för lydnadsbrott även i en krigssituation). I fredstid finns två brott som kan begås av krigsmän: uppvigling (16 kap. 5 §) och myteri (16 kap. 6 och 17 §§).

Vidare finns det i 22 kap. brottsbalken bestämmelser om brott som avser krigssituationer men som inte endast kan begås av Försvarsmaktens personal utan av envar. Bland annat följande gärningar straffbeläggs: landsförräderi, landssvek, ryktesspridning till fara för rikets säkerhet och olovlig befattning med kemiska vapen. I lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser straffbeläggs dessutom vissa gärningar som ingår som ett led i eller på annat sätt står i samband med en väpnad konflikt eller ockupation som krigsförbrytelser.

I 10 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt finns bestämmelser om brott mot totalförsvarsplikten. En totalförsvarspliktig som uppsåtligen avviker eller uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs

order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms enligt 2 §, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, för brott mot totalförsvarsplikten till böter eller fängelse i högst ett år. Om handlingen inte har varit ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt, kan handlingen föranleda disciplinansvar enligt LDT. En totalförsvarspliktig som av oaktsamhet uteblir från värnplikt eller civilplikt döms enligt 4 § till böter.

5 Disciplinansvarssystemets uppbyggnad

Regeringens bedömning: Den nuvarande ordningen bör behållas, enligt vilken personalen inom totalförsvaret omfattas av två olika disciplinära regelverk, lagen om offentlig anställning och lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m., vars tillämpning är beroende av personalkategori och situation.

Samma personalkategorier som i dag bör omfattas av de respektive lagarna. Det innebär bl.a. följande. Anställda i Försvarsmakten, som inte tjänstgör utomlands i en internationell militär insats, omfattas i fredstid fortfarande av lagen om offentlig anställning. Lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. fortsätter att gälla för anställda i Försvarsmakten som tjänstgör utomlands i en internationell militär insats och i krigstid. Lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. gäller även fortsättningsvis för totalförsvarspliktiga som är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt, rekryter, officersaspiranter, hemvärnsmän och annan frivillig personal.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* delar betänkandets slutsats att totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt respektive civilplikt alltjämt ska omfattas av samma regelverk vad gäller disciplinansvar. *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* delar utredningens bedömning att det finns ett behov av att kunna ingripa med disciplinära åtgärder mot förseelser inom försvaret och att nuvarande regelverk i grunden bör bestå oförändrat. *Arbetsgivarverket* delar utredningens bedömning att gällande regelverk i grunden bör bestå oförändrat med de förslag till författningsändringar som utredningen lämnar. *Arbetsdomstolen* har invänt mot det lämpliga i utredningens förslag att anställda inom Försvarsmakten under den tid de tjänstgör i en internationell insats alltjämt ska omfattas av LDT. Övriga remissinstanser har inte särskilt kommenterat utredningens bedömning men är positiva till eller har ingen erinran mot utredningens slutsatser generellt.

Skälen för regeringens bedömning: Disciplinära regler är en av flera metoder för att förebygga och ingripa mot förseelser inom en verksamhet. I många fall är tillrättavisande och stödjande åtgärder de

mest verkningfulla. Med disciplinära påföljder kan dock de överträdelser hanteras som är så pass allvarliga att informella reaktioner inte är tillräckliga men som inte utgör brott i straffrättslig mening. Det finns sedan länge ett lagstadgat disciplinansvar för statligt anställda, vilket har sin grund i det som anses utgöra den offentliga anställningens särart. Disciplinansvarets syfte är att trygga att offentliga funktioner fullgörs på ett riktigt sätt och att arbetstagaren fullgör sina arbetsuppgifter och skyldigheter i övrigt gentemot myndigheten som arbetsgivare. Detta syfte gör sig även gällande då det gäller personalkategorier som inte är statsanställda, men som är verksamma inom den offentliga verksamhet som utgörs av totalförsvaret. Sverige har också sedan lång tid ett lagstadgat disciplinansvar för dessa kategorier.

Regeringen ansluter sig till vad utredningen uttalat om att militär verksamhet till sin natur är sådan att den ställer särskilda krav vad gäller disciplin och ordning. Det är nödvändigt att det finns en disciplinär ordning som möjliggör ingripanden mot förfaranden som kan medföra att övningar eller insatser störs eller hindras, säkerheten äventyras eller att nödvändig beredskap inte upprätthålls. Detta gäller all personal som deltar i Försvarens verksamhet. Som konstateras i utredningen är landets försvar inte enbart en uppgift för det militära försvaret, utan även för det civila försvaret. Det civila försvarets roll inom totalförsvaret och den samverkan som förutsätts äga rum med Försvarens grundar skäl för ett disciplinansvarssystem som är enhetligt och omfattar alla delar av totalförsvaret. Regeringen delar sammanfattningsvis utredningens bedömning att alla personalkategorier som tjänstgör eller utbildas i Försvarens makt eller i övrigt inom totalförsvaret bör omfattas av disciplinära regler.

Sedan 1987 omfattas Försvarens anställda personal i fredstid av samma disciplinära system som andra offentligt anställda, dvs. LOA, med undantag för under tjänstgöring i internationella militära insatser. Enligt regeringen gör sig de skäl som angavs i förarbetena när denna ordning infördes (prop. 1985/86:9) – att det är betydligt mer som förenar de anställda inom olika delar av statsförvaltningen än som skiljer dem åt till följd av olika tjänsteförhållanden – alltför gällande. Utredningen har inte funnit skäl som talar för en förändring vad gäller den anställda personalen under fredstid. Bärande skäl för en tillbakagång till en ordning där även Försvarens anställda personal i fredstid ska omfattas av ett för totalförsvaret särskilt disciplinärt system saknas enligt regeringen. Regeringen delar därför utredningens bedömning att anställda i Försvarens makt, som inte tjänstgör utomlands i en internationell militär insats, i fredstid fortfarande ska omfattas av LOA.

I utredningen har det inte framkommit annat än att LOA i huvudsak visat sig ändamålsenlig att tillämpa på de nya personalkategorier som tillkommit genom det reformerade personalförsörjningssystemet, dvs. gruppbefäl, soldater och sjömän. Det är regeringens uppfattning att den principiella utgångspunkten bör vara att anställda inom Försvarens makt bör behandlas på samma sätt och därmed att samma regler om disciplinansvar ska gälla alla anställda. Remissinstanserna har ställt sig bakom eller inte haft något att erinra mot utredningens bedömning i detta avseende. Den nackdel som framkommit i utredningen, att handläggningen av disciplinärenden enligt LOA ofta är mer utdragen än

enligt LDT, bör vid behov kunna åtgärdas genom förändrade handläggningsrutiner. Sammanfattningsvis delar regeringen utredningens bedömning att LOA:s tillämpningsområde avseende anställda personalkategorier inom Försvarsmakten inte bör förändras.

Som konstateras i betänkandet finns det dock av flera skäl alltjämt ett behov av ett särskilt disciplinansvarssystem för totalförsvaret.

De icke anställda personalkategorierna – totalförsvarspliktiga, rekryter, officersaspiranter, hemvärnsmän och övrig icke anställd personal – varken kan eller bör omfattas av LOA eftersom deras tjänstgöringsskyldighet inte grundas på anställningsavtal. Som redovisats ovan finns det dock ett behov av ett disciplinärt ansvarssystem avseende dessa kategorier.

Genom övergången till det nuvarande personalförsörjningssystemet har den värnpliktiga personalen ersatts med anställda gruppbefäl, soldater och sjömän. Detta innebär att det i dagsläget är LOA som framförallt tillämpas avseende Försvarsmaktens personal. LDT har i nuläget sin aktualitet under de perioder när rekryter och officersaspiranter utbildas, när hemvärnsmännen tjänstgör och i internationella militära insatser. Den verksamhet som dessa kategorier deltar i ställer samma krav på disciplin som tidigare och det finns därmed samma behov av att kunna ingripa mot disciplinförseelser. Att antalet disciplinärenden avseende rekryter och officersaspiranter är litet och knappt förekommer avseende hemvärnsmän, vilket utredningens undersökning visar, innebär enligt regeringens mening inte att behovet av ett disciplinansvarssystem avseende dessa kategorier upphört. Därtill kommer att skyldigheten att genomföra värnplikt och civilplikt kan komma att aktiveras för det fall regeringen mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget beslutar om det [1 kap. 3a § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt]. Det är därmed av stor vikt att det alltjämt finns ett disciplinansvarssystem som omfattar totalförsvarspliktiga.

Krav på disciplin och ordning gör sig särskilt starkt gällande i en krigssituation och i en internationell militär insats. För att Försvarsmakten ska kunna utföra sin uppgift och personalens och allmänhetens säkerhet ska kunna tryggas måste stränga krav på ordning och disciplin ställas. Det finns då ett starkt behov av ett disciplinsystem som kan tillämpas snabbt och effektivt och där förbandscheferna har de befogenheter som krävs för ordningens upprätthållande och för att understryka auktoritet. Utredningen har gjort bedömningen att LDT, som bl.a. innehåller krav på skyndsamt handläggning och ger befäl på plats befogenheter att fatta beslut i disciplinärenden, är ett ändamålsenligt system i krigstid och under internationella militära insatser. Detta talar enligt regeringens bedömning för att LDT ska tillämpas avseende samtliga personalkategorier i internationella insatser och i krigstid. Därtill kommer att det är lämpligt att samma disciplinansvarssystem omfattar samtliga personalkategorier som tjänstgör i totalförsvaret under krigstid.

Vad som anförts ovan talar enligt regeringens mening för att behålla den nuvarande ordningen med två tillämpliga disciplinansvarssystem för totalförsvarets personal. Utredningen visar att denna ordning fungerar väl med Försvarsmaktens nuvarande uppgifter och personalkategorier. Remissinstanserna är till övervägande del positiva till att den behålls.

Arbetsdomstolen har dock invänt mot det lämpliga i utredningens bedömning att anställda inom Försvarsmakten under den tid de tjänstgör i en internationell militär insats alltjämt ska omfattas av LDT. Arbetsdomstolen har i detta avseende pekat på att den nuvarande ordningen innebär att en anställd får sin sak prövad enligt helt olika processuella regler beroende på om förseelsen härrör från tjänstgöring utomlands i en internationell militär insats eller inte och har anfört att samma typ av förseelse kan komma att bedömas olika i rättspraxis. Arbetsdomstolen har i och för sig inget att invända mot utredningens argumentation om att Försvarsmakten har särskilda behov av snabba och effektiva åtgärder mot förseelser vid en internationell militär insats. Arbetsdomstolen ifrågasätter inte heller bedömningen att beslut om disciplinära åtgärder beträffande Försvarsmaktens anställda som tjänstgör i internationella militära insatser även fortsättningsvis bör fattas av den disciplinansvariges chef på tjänstgöringsplatsen. Arbetsdomstolen menar dock att en sådan ordning bör vara möjlig att åstadkomma på annat sätt, t.ex. inom ramen för de instruktioner som gäller för Försvarsmakten.

Regeringen anser, i likhet med vad som anfördes i förarbetena till LDT:s föregångare, lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. (prop. 1985/86:9), att det ligger nära till hands att låta anställda i internationella militära insatser omfattas av disciplinansvarssystemet i LOA. Som Arbetsdomstolen påpekar kan man ifrågasätta det lämpliga i att olika processuella regler ska tillämpas beroende på om förseelsen härrör från tjänstgöring utomlands i en internationell militär insats eller inte. Mot bakgrund av utredningens bedömning att den nuvarande ordningen fungerar väl, samt det faktum att remissinstanserna till övervägande del är positiva till det befintliga systemet, finner dock regeringen inte skäl att i nuläget ändra ordningen att LDT ska tillämpas avseende anställda i internationella militära insatser. Dessutom innehåller LDT en del bestämmelser, t.ex. om auditörers medverkan vid disciplinärenden, tvångsåtgärder och ersättningsskyldighet (se avsnitt 4.4), som saknar motsvarighet i LOA och som med Arbetsdomstolens förslag skulle upphöra att gälla under internationella militära insatser. Det saknas också underlag för att närmare bedöma vilka konsekvenser en sådan ändring skulle få.

Sammanfattningsvis anser regeringen att det inte finns skäl att i nuläget ändra den gällande ordningen, när det gäller vilka lagar som ska tillämpas samt vilka situationer och personalkategorier som ska omfattas av vilket regelverk.

Regeringen anser att LDT i huvudsak är ett välfungerande disciplinansvarssystem som uppfyller kraven på effektivitet och rättssäkerhet. Regeringen anser dock att det finns anledning att genomföra ett antal justeringar i LDT. Dessa redogörs för i de följande avsnitten.

6 Åläggande av disciplinpåföljd

Regeringens förslag: Skyldigheten att ålägga en disciplinansvarig som begått en icke ringa disciplinförseelse en disciplinpåföljd tas bort och ersätts med en möjlighet att ingripa med disciplinpåföljd.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*, *Försvarshögskolan* och *Officersförbundet* är positiva till betänkandets förslag. Övriga remissinstanser har inte särskilt kommenterat förslaget men stöder eller har ingen erinran mot utredningens förslag generellt.

Skälen för regeringens förslag: Av 8 § LDT framgår att en disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt ska iakttä i tjänsten ska åläggas disciplinpåföljd för disciplinförseelse. I ringa fall ska någon påföljd dock inte åläggas.

Detta kan jämföras med 14 § LOA där motsvarande bestämmelse anger att en arbetstagare, som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen, får meddelas disciplinpåföljd för tjänsteförseelse.

I det betänkande av Militäransvarskommittén som ledde fram till LDT:s föregångare, lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m. m., övervägdes att i lagen införa samma uttryck som i LOA (SOU 1983:2 s. 168). Kommittén fann dock att det med hänsyn till den särskilda betydelse som ordning och disciplin anses ha för Försvarsmaktens effektivitet inte var lämpligt att överlåta till enskilda beslutsfattare att avgöra när disciplinpåföljd skulle åläggas. Departementschefen uppgav att han hade samma uppfattning som kommittén i denna fråga (prop. 1985/86:9 s. 57).

Behovet av ordning och disciplin bland Försvarsmaktens personal har inte ändrats. Regeringen anser dock att detta inte främst åstadkoms genom att disciplinpåföljder åläggs i varje fall av disciplinförseelser som inte är ringa. Tillrättavisande och stödjande åtgärder är många gånger lämpligare medel för att uppnå ordning och disciplin. Att i stället välja sådana åtgärder är i dagsläget möjligt avseende den anställda personalen inom Försvarsmakten, vilka omfattas av LOA. Som framkommit i utredningen fungerar den ordningen väl. Regeringen delar utredningens bedömning att detsamma vore ändamålsenligt vid tillämpningen av LDT. Därigenom uppnås även en större överensstämmelse mellan LOA och LDT i aktuellt avseende, vilket regeringen anser eftersträvarsvärt. För en sådan överensstämmelse talar även omvandlingen av Försvarsmakten från en organisation för främst utbildning av oerfaren pliktpersonal till en professionell insatsfokuserad organisation med frivillig personal där verksamheten med utbildning av rekryter och officersaspiranter syftar till att möjliggöra framtida anställning inom Försvarsmakten och tjänstgöring i hemvärnet. De militära beslutsfattare som annars har att

besluta i disciplinansvarsärenden måste anses vara kapabla att även avgöra i vilka fall ett disciplinansvarsförfarande bör inledas.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att skyldigheten att ålägga en disciplinansvarig som begått en icke ringa disciplinförseelse en disciplinpåföljd tas bort och att det i stället överläts till myndigheten att bedöma när en disciplinpåföljd bör åläggas. Ändringen kommer till uttryck genom att verbet *ska* i 8 § LDT ersätts med verbet *får* så att det i stället framgår att disciplinpåföljd får åläggas i angivna situationer.

7 Disciplinpåföljden extratjänst

Regeringens förslag: Disciplinpåföljden extratjänst avskaffas.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Riksdagens ombudsmän, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, ILO-kommittén* och *Försvårshögskolan* är positiva till förslaget om att disciplinpåföljden extratjänst avskaffas. Övriga remissinstanser har inte särskilt kommenterat förslaget men stöder eller har ingen erinran mot utredningens förslag generellt.

Skälen för regeringens förslag

Disciplinpåföljden extratjänst

Enligt 10 § LDT utgörs disciplinpåföljderna av varning, extratjänst och löneavdrag. Vid val av påföljd är varning att anse som en lindrigare påföljd än extratjänst och löneavdrag. Extratjänst innebär enligt 12 § att den disciplinansvarige vid högst fem tillfällen utöver den vanliga tjänsten ska utföra handräckning eller någon annan särskild uppgift. Vid varje tillfälle får högst fyra timmar tas i anspråk för uppgiften. Om extratjänsten inte avser annat än jour- eller beredskapstjänstgöring, får dock tiden fram till den vanliga tjänstens början nästa dag tas i anspråk. Extratjänsten får inte vara sådan att den inverkar skadligt på den disciplinansvariges hälsa eller tjänstbarhet.

Förbudet mot tvångsarbete i internationella konventioner

I ett flertal internationella konventioner som Sverige är bundet av finns förbud mot tvångsarbete i olika avseenden, vilket väcker frågan om påföljden extratjänst är förenlig med dessa. Det rör sig bl.a. om europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonvention), Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR). Samtliga dessa konventioner förbjuder tvångsarbete och andra former av påtvingat arbete. Med tvångsarbete eller annat påtvingat arbete avses dock inte vissa typer av arbete, bl.a. tjänstgöring av militär art, tjänstgöring som

utkrävs i stället för militär värnpliktstjänstgöring och tjänstgöring som utkrävs när nödläge eller olycka hotar samhällets existens eller välfärd. Inte heller omfattas arbete eller tjänstgöring som ingår i de normala medborgerliga skyldigheterna.

Sverige är vidare bundet av Internationella arbetsorganisationens (ILO) konventioner som förbjuder tvångsarbete, ILO:s konvention (nr 29) angående tvångs- eller obligatoriskt arbete och ILO:s konvention (nr 105) angående avskaffande av tvångsarbete.

Av ILO:s konvention nr 29 framgår att tvångs- eller obligatoriskt arbete inte får förekomma. Enligt artikel 1 förbinder sig varje medlem som ratificerar konventionen att undertrycka användandet av tvångs- eller obligatoriskt arbete i alla dess former. Med tvångs- eller obligatoriskt arbete förstås enligt artikel 2 varje arbete eller tjänst, som avfordras en person under hot om något slag av straff och till vars utförande ifrågavarande person inte erbjudit sig av fri vilja. Undantag görs dock i artikelns andra stycke bl.a. för arbete eller tjänst som krävs av någon som gör lagstadgad obligatorisk militärtjänst och som avser arbete av rent militär karaktär. ILO:s expertkommitté har understrukit att undantaget inte omfattar yrkesmilitärer. Ytterligare undantag görs för arbete eller tjänst som krävs av någon i fall av force majeure, t.ex. krigstillfällen, katastrofer eller olika former av tillbud.

Konvention nr 105 utformades som en komplettering till konvention nr 29 och ska inte betraktas som en revidering av den senare. Av artikel 1 c följer att varje medlemsstat som ratificerar konventionen förbinder sig att avskaffa och inte i någon form använda tvångsarbete såsom arbetsdisciplinär åtgärd. Med tvångsarbete som arbetsdisciplinär åtgärd avses enligt ILO:s expertkommitté bl.a. en sanktion vid brott mot arbetsdisciplinen som innebär en skyldighet att utföra arbete. Något undantag från förbudet anges inte i konventionstexten. ILO:s expertkommitté har angett att definitionen av tvångsarbete är densamma i konvention nr 105 som i konvention nr 29, men att det inte innebär att undantagen i konvention nr 29 automatiskt ska anses tillämpliga enligt konvention nr 105. Expertkommittén har dock angett att från konventionens artikel 1 c undantas situationer där det finns ett verkligt hot mot vissa samhällsviktiga funktioner.

Regeringen delar utredningens bedömning att disciplinpåföljden extratjänst riskerar att strida mot förbuden mot tvångsarbete i ILO:s konventioner (se avsnitt 7.4 och 8.3.2 i betänkandet). Extratjänst kan dock vara tillåten i vissa situationer och avseende vissa personalkategorier. Som framkommit i utredningen förekommer också extratjänst som disciplinpåföljd i flera länders militära disciplinansvarssystem. Det faktum att extratjänst i vissa situationer kan ifrågasättas på konventionsmässig grund talar dock för att en förändring av reglerna görs.

Disciplinpåföljden extratjänst bör avskaffas

I utredningen har det framkommit att extratjänst i praktiken inte används som påföljd inom Försvarsmakten, varken vid förbanden eller i samband med internationella militära insatser. Det innebär praktiska problem att utdöma extratjänst då lämpliga uppgifter ska finnas och extratjänsten ska

ske under tillsyn. Varken Försvarsmakten eller de fackliga organisationer som tillfrågats av utredningen har förespråkat att extratjänst behålls. Remissinstanserna är positiva till eller har inte haft något att erinra mot utredningens förslag att påföljden extratjänst tas bort.

Som framkommit ovan anser regeringen att extratjänst som påföljd inte kan anses oförenlig med Sveriges folkrättsliga förpliktelser i alla situationer och avseende alla personalkategorier. Mot bakgrund av att något praktiskt behov av extratjänst inte har identifierats saknas dock skäl att närmare undersöka i vilka situationer och för vilka personalkategorier påföljden är konventionsenlig och skulle kunna behållas. Påföljden bör i stället avskaffas. Genom att helt ta bort disciplinpåföljden extratjänst uppnås likhet för samtliga personalkategorier och överensstämmelse med det disciplinansvarssystem som gäller för anställda i Försvarsmakten enligt LOA där disciplinpåföljderna utgörs av varning och löneavdrag. Regeringen föreslår av dessa skäl att extratjänst inte ska vara kvar som disciplinpåföljd i LDT. Det innebär att disciplinpåföljderna kommer att vara varning och löneavdrag.

8 Officersaspiranter vid Försvarshögskolan

Regeringens förslag: Ett tillägg görs i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. som innebär att lagens bestämmelser om disciplinansvar inte gäller för dem som genomgår militär utbildning vid Försvarsmakten som en del av en högskoleutbildning för förseelser mot vilka högskolan får vidta disciplinära åtgärder.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: *Försvarshögskolan* är positiv till förslaget att det i LDT införs ett tillägg om när högskolans respektive LDT:s disciplinansvarsregler ska tillämpas. *Riksdagens ombudsmän* och *Totalförsvarets forskningsinstitut* har haft synpunkter på den lagtekniska utformningen av utredningens förslag. Övriga remissinstanser har inte särskilt kommenterat förslaget men stöder eller har ingen erinran mot utredningens förslag generellt.

Skälen för regeringens förslag: Ansvaret för genomförandet av officersprogrammet är sedan 2008 överfört från Försvarsmakten till Försvarshögskolan. På uppdrag av Försvarshögskolan utbildas dock officersaspiranterna i vissa avseenden av Försvarsmakten. Detta sker vid den verksamhetsförlagda delen av utbildningen och genom att personal som är anställd av Försvarsmakten genomför övningsmoment med officersaspiranterna.

Under hela utbildningstiden är officersaspiranterna inom officersprogrammet såväl studenter vid Försvarshögskolan som militär personal i Försvarsmakten. Detta innebär att de omfattas av två olika disciplinansvarssystem: LDT eftersom de genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten (1 § andra punkten LDT) och

högskoleförordningen (1993:100) eftersom de är studenter vid en högskola.

Som framkommit i utredningen har den nuvarande regleringen i vissa fall gett upphov till oklarheter om vilket disciplinärt system som är tillämpligt. Regeringen delar utredningens uppfattning att lagstiftningen bör utformas så att den förhindrar att dubbla disciplinförfaranden åläggs och att en disciplinförseelse till följd av förbiseende eller oklarhet kring ansvaret lämnas utan åtgärd.

Det disciplinära regelverk som högskolan omfattas av är anpassat till högskolornas verksamhet. I högskoleförordningen regleras disciplinära åtgärder mot förseelser i studiemiljön som fusk vid prov, störande av undervisningen eller övrig studieverksamhet och trakasserier av andra studenter eller arbetstagare vid högskolan. Regeringen delar utredningens bedömning att eftersom ansvaret för genomförandet av officersprogrammet ligger på en högskola bör disciplinförseelser av studenterna i första hand hanteras av Försvarshögskolan i enlighet med de regler som i allmänhet gäller för högskolan. Detta bör gälla oavsett var utbildningsverksamheten bedrivs och därmed även sådan del av högskoleutbildningen som är förlagd till Försvarsmaktens förband och skolor.

Det finns dock skäl att bibehålla en ordning enligt vilken även LDT är tillämplig. Samtidigt som officersaspiranterna är studenter vid en högskola utgör de militär personal. Under den verksamhetsförlagda utbildningen vid förbanden samverkar officersaspiranterna med övrig personal inom Försvarsmakten, och har att lyda förmans eller annans order liksom att följa instruktioner. I utbildningen ingår att hantera vapen och sprängmedel. Det förekommer övningsmoment som omfattas av Försvarsmaktens säkerhetsreglering. Studenterna kan även komma att få tillgång till information som rör rikets säkerhet. Mot denna bakgrund anser regeringen att det är motiverat att ställa samma krav på disciplin och ordning då det gäller studenter vid officersprogrammet som genomför utbildning vid Försvarsmakten, som på annan personal inom Försvarsmakten. Vad som utgör en förseelse enligt LDT utgör inte alltid en förseelse enligt högskolans disciplinansvarssystem. Officersaspiranter vid Försvarshögskolan bör därför även fortsättningsvis omfattas av LDT när de utbildas vid Försvarsmakten. LDT ska dock inte gälla sådana förseelser mot vilka högskolan får vidta disciplinära åtgärder. Högskolans disciplinära regelsystem ska alltså ges företräde framför LDT. Ett tillägg bör därför göras i LDT som anger detta.

9 Beslutsfattare i Försvarsmakten

Regeringens förslag: Ett tillägg görs i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. som innebär att även chefen för den taktiska staben eller chefen för kontingenten i en internationell militär insats, om han eller hon har lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad, får fatta beslut i frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan när de rör en anställd i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte särskilt kommenterat förslaget men stöder eller har ingen erinran mot utredningens förslag generellt.

Skälen för regeringens förslag: I 20 § första meningen LDT stadgas att frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan i Försvarsmakten prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. I 20 § andra meningen LDT anges vidare att Försvarsmakten får besluta att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad får pröva ärendena.

Ytterligare bestämmelser om beslutförhet finns i förordningen (2010:651) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. I 15 § första stycket anges att vid tillämpning av 20 § LDT anses den som är anställd i Försvarsmakten och tjänstgör i en internationell militär insats tjänstgöra vid den enhet där han eller hon huvudsakligen fullgör sin tjänstgöring. I 15 § andra stycket nämnda förordning stadgas vidare att frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan, utöver av de befattningshavare som sägs i 20 § LDT, får avgöras av chefen för taktisk stab eller chefen för en kontingent i en internationell militär insats, om han eller hon har lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad.

Det övergripande ansvaret för att leda en internationell militär insats ligger på chefen för en taktisk stab. Den ansvariga taktiska chefen utser en kontingentschef som ansvarar för, och sammanhåller, svenska angelägenheter inom insatsområdet. Kontingentschefen är också kontaktperson för svenska angelägenheter mellan insatsområdet och Sverige. Dessa befattningshavare bör även fortsättningsvis kunna fatta beslut i frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan när det gäller anställda som tjänstgör i internationella militära insatser. Det finns dock anledning att samla bestämmelserna om behöriga på ett ställe. Bestämmelsen i 15 § andra stycket förordningen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser bör därför införas i LDT. I syfte att undvika en dubbelreglering har regeringen för avsikt att upphäva bestämmelsen i 15 § andra stycket förordningen om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret m.m. föreslås träda i kraft den 1 januari 2015. Eftersom extratjänst upphävs som disciplinpåföljd införs övergångsbestämmelser avseende de fall då beslut om extratjänst har tagits före ikraftträdandet men där verkställighet inte har skett. Tidigare beslutad extratjänst ska då räknas om till löneavdrag i den del den inte verkställts före ikraftträdandet. Vid omräkningen ska två timmars extratjänst motsvara en dags löneavdrag.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte särskilt kommenterat förslaget men stöder eller har ingen erinran mot utredningens förslag generellt.

Skälen för regeringens förslag: Förslagen till ändringar i LDT bör kunna träda i kraft den 1 januari 2015.

Lagens bestämmelser i den nya lydelsen ska tillämpas oavsett om disciplinförseelsen begåtts före eller efter ikraftträdandet. Eftersom disciplinpåföljden extratjänst enligt regeringens förslag tas bort bör en särskild övergångsbestämmelse införas som hanterar fall där ett beslut om extratjänst har tagits före ikraftträdandet men där verkställigheten ännu inte har skett. Tidigare beslutad extratjänst ska då räknas om till löneavdrag i den del den inte verkställts före ikraftträdandet. Vid omräkningen ska två timmars extratjänst motsvara en dags löneavdrag i enlighet med omräkningsregeln i nu gällande 38 § andra meningen LDT.

11 Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Regeringens bedömning: Förslagen får inga ekonomiska konsekvenser.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Förslagen till förändringar i LDT innebär bl.a. att den obligatoriska skyldigheten att vid en disciplinförseelse ingripa med åläggande om disciplinpåföljd tas bort och att påföljden extratjänst avskaffas. Vidare föreslås ändringar i lagen som fastställer i vilken utsträckning officersaspiranter vid Forsvarshögskolan omfattas av LDT. Förslagen får inte några ekonomiska konsekvenser.

12 Författningskommentar

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

1 §

I punkten 2 förtydligas att endast de som genomgår militär utbildning inom Försvarsmakten *utan att vara anställda* avses. I övrigt är ändringen av punkten 2 endast språklig och innebär ingen ändring i sak.

Ett nytt stycke införs vidare i 1 § som innebär att lagens bestämmelser om disciplinansvar inte gäller för dem som genomgår militär utbildning vid Försvarsmakten som en del av en högskoleutbildning för förseelser mot vilka högskolan får vidta disciplinära åtgärder. Bestämmelsen omfattar officersaspiranter som genomgår utbildning som leder till officersexamen vid Försvarshögskolan. Disciplinära åtgärder kan alltså enligt förslaget vidtas enligt bestämmelserna i LDT endast i de fall en officersaspirant har gjort sig skyldig till en sådan disciplinär förseelse som inte omfattas av högskoleförordningen.

Den föreslagna ändringen behandlas i avsnitt 8.

3 §

Ändringen är endast språklig och föranleds av att begreppet ”utomordentliga förhållanden”, som tidigare återfanns i 13 kap. 6 § regeringsformen, genom en ändring som trädde i kraft den 1 januari 2011 ersatts med begreppet ”extraordinära förhållanden” (se nuvarande 15 kap. 6 § regeringsformen). Genom ändringen uppnås överensstämmelse med regeringsformens begreppsbyggnad.

8 §

Ändringen består i att den obligatoriska skyldigheten att ingripa med åläggande om disciplinpåföljd mot en disciplinansvarig tas bort, och ersätts med en fakultativ regel enligt vilken myndigheten ges rätt att avgöra när disciplinpåföljd ska åläggas. Genom ändringen ges ett utrymme för beslutsfattare inom Försvarsmakten att välja andra tillrättavisande och felförebyggande metoder än disciplinpåföljd. Ändringen sker genom att verbet ”ska” i paragrafen ersätts med verbet ”får”.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.

10 §

Ändringen, som behandlas i avsnitt 7, innebär att extratjänst tas bort som disciplinär påföljd, vilket medför att disciplinpåföljderna blir varning och löneavdrag.

20 §

Bestämmelsen anger vilken behörighet som krävs för att en befattningshavare inom Försvarsmakten ska få besluta i frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan. Genom ändringen görs ett tillägg som innebär att även chefen för den taktiska staben eller chefen för kontingenten i en internationell militär insats, om han eller hon har lägst överstelöjtnants eller kommandörkaptens tjänstegrad, får fatta beslut i dessa frågor när de rör en anställd i Försvarsmakten som tjänstgör i en internationell militär insats. Detta motsvarar vad som redan i dag framgår av 15 § andra stycket förordningen (2010:651) om Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.

34 § och 35 §

I bestämmelserna görs följdändringar som föranleds av att extratjänst tas bort som disciplinär påföljd. Dessutom görs vissa språkliga moderniseringar.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt punkten 1 föreslås ändringarna i lagen träda i kraft den 1 januari 2015. Lagens bestämmelser i dess nya lydelse ska tillämpas oavsett om disciplinförseelsen begåtts före eller efter ikraftträdandet.

Eftersom extratjänst upphävs som disciplinpåföljd ska enligt punkten 2 extratjänst som beslutats före ikraftträdandet räknas om till löneavdrag i den del den inte verkställts före ikraftträdandet. Vid omräkningen ska två timmars extratjänst motsvara en dags löneavdrag i enlighet med omräkningsregeln i tidigare gällande 38 § andra meningen LDT.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 10.

Sammanfattning av betänkandet Disciplinansvar i ett reformerat försvar (SOU 2013:36)

Försvarsmaktens personal och den övriga personalen inom totalförsvaret omfattas i disciplinhänseende av två olika lagar. För värnpliktiga, civilpliktiga, rekryter, officersaspiranter, hemvärnsmän och viss övrig icke anställd personal samt sådan anställd personal som tjänstgör utomlands i en internationell militär insats är lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m. (LDT) tillämplig. Anställd övrig personal inom Försvarsmakten omfattas i fredstid av de disciplinära reglerna i lagen (1994:260) om offentlig anställning (LOA). Är Sverige i krig gäller LDT för alla som är tjänstgöringsskyldiga i Försvarsmakten.

Utredningen har haft i uppdrag att se över dessa regler och föreslå de åtgärder som behövs för att bestämmelserna om disciplinansvar bättre ska passa det reformerade försvarets nya uppgifter och personalkategorier.

Utredningen föreslår sammanfattningsvis att den nuvarande ordningen, såvitt gäller vilka lagar som ska tillämpas och vilka situationer samt personalkategorier som ska omfattas av vilket regelverk, i grunden bör bestå oförändrad.

Utredningen föreslår dock ett antal ändringar i LDT, bl.a. att disciplinpåföljden extratjänst avskaffas, den nu obligatoriska skyldigheten enligt LDT att besluta om disciplinpåföljd i de fall som inte bedöms som ringa ersätts med en fakultativ bestämmelse enligt vilken beslutsfattaren ges möjlighet att avgöra när så ska ske, samt en reglering av när högskolans disciplinansvarssystem respektive LDT ska gälla officersaspiranter vid Försvarshögskolan.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.

dels att 12, 15, 36, 38, 39, 49 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 1, 3, 8, 10, 20, 34 och 35 §§ ska ha följande lydelse.

1 §¹

Denna lag gäller för

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt,

2. dem som genomgår utbildning för att få militär anställning i Försvarsmakten eller i övrigt genomgår militär utbildning inom myndigheten,

2. dem som utan att vara anställda genomgår militär utbildning vid Försvarsmakten utom, då fråga är om högskoleutbildning, det rör sådan förseelse under studietiden mot vilken högskolan får vidta disciplinära åtgärder,

3. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

4. dem som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,

5. dem som är anställda i Försvarsmakten och tjänstgör utomlands i en internationell militär insats.

3 §

Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana *utomordentliga* förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen föreskriva att 2 § *skall* tillämpas.

Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana *extraordinära* förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen föreskriva att 2 § *ska* tillämpas.

8 §

En disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt *skall* iaktta i tjänsten *skall* åläggas disciplinpåföljd för

En disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt *ska* iaktta i tjänsten *får* åläggas disciplinpåföljd för

¹ Senaste lydelse SFS 2010:453.

disciplinförseelse. I ringa fall *skall* någon påföljd dock inte åläggas.

disciplinförseelse. I ringa fall *ska* någon påföljd dock inte åläggas.

Disciplinpåföljderna är varning, *extratjänst* och löneavdrag.

Vid val av påföljd är varning att anse som en lindrigare påföljd än *extratjänst* och löneavdrag. Särskilt avseende *skall* fästas vid omständigheter som talar för att påföljden kan stanna vid varning.

10 §²

Disciplinpåföljderna är varning och löneavdrag.

Vid val av påföljd är varning att anse som en lindrigare påföljd än löneavdrag. Särskilt avseende *ska* fästas vid omständigheter som talar för att påföljden kan stanna vid varning.

I Försvarsmakten *skall* ärenden som avses i 19 § prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommandörs tjänstegrad.

Försvarsmakten får dock besluta, att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtmants eller kommandörkaptens tjänstegrad får pröva ärendena.

20 §

I Försvarsmakten *ska* ärenden som avses i 19 § prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommandörs tjänstegrad.

Sådana frågor får dessutom avgöras av chefen för taktisk stab eller chefen för en kontingent i en internationell militär insats, om han eller hon har lägst överstelöjtmants eller kommandörkaptens tjänstegrad.

Försvarsmakten får besluta, att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtmants eller kommandörkaptens tjänstegrad får pröva ärenden enligt första stycket.

Beslut om disciplinpåföljd *skall* verkställas snarast möjligt efter det att beslutet har vunnit laga kraft.

I beslut om extratjänst får det bestämmas att beslutet skall verkställas trots att det inte vunnit laga kraft, om den disciplinansvarige samtycker till detta eller det behövs av hänsyn till

34 §³

Beslut om disciplinpåföljd *ska* verkställas snarast möjligt efter det att beslutet har vunnit laga kraft.

² Senaste lydelse SFS 2002:277.

³ Senaste lydelse SFS 2002:277.

*ordningen inom den verksamhet
där disciplinförseelsen har
begåtts.*

Bilaga 2

*Extratjänst får inte verkställas
på tjänstefria dagar.*

35 §⁴

Löneavdrag får verkställas med
högst en fjärdedel av dagersättning
eller motsvarande ersättning vid
varje utbetalningstillfälle.

Löneavdrag får verkställas med
högst en fjärdedel av dagersättning
eller motsvarande ersättning vid
varje utbetalningstillfälle.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2015.
  2. Tidigare beslutad extratjänst ska omräknas till löneavdrag i den del det inte verkställts före ikraftträdandet. Vid omräkningen ska två timmars extratjänst motsvara en dags löneavdrag.

⁴ Senaste lydelse SFS 2002:277.

Förteckning över remissinstanserna

Remissen ställdes till följande myndigheter och organisationer: Riksdagens ombudsmän, Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Justitiekanslern, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Försvarmakten, Försvarets materielverk, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Totalförsvarets forskningsinstitut, Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, Kungliga Krigsvetenskapsakademien, Arbetsgivarverket, Universitetskanslersämbetet, Försvarshögskolan, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Sveriges kommuner och landsting, Sveriges akademikers centralorganisation, Tjänstemännens Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige, Officersförbundet, Försvarsförbundet, Reservofficerarna, Fackförbundet ST, SACO-S, SEKO Facket för Service och Kommunikation, Polisförbundet, Intresseorganisationen Svensk Soldat, Fredsbaskarna Sverige, Sveriges civilförsvarsförbund, Svenska Försvarsutbildningsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges Auditörer och Sveriges förenade studentkårer.

Följande har inte hörts av: Kungliga Krigsvetenskapsakademien, Försvarsförbundet, Reservofficerarna, SACO-S, Fackförbundet ST, SEKO Facket för Service och Kommunikation, Polisförbundet, Intresseorganisationen Svensk Soldat, Svenska Försvarsutbildningsförbundet, Föreningen Sveriges Auditörer och Sveriges förenade studentkårer.

Följande har uppgett att de avstår från att yttra sig: Sveriges kommuner och landsting, Tjänstemännens Centralorganisation, Landsorganisationen i Sverige och Sveriges advokatsamfund.